

Exkurzia z humánnej geografie 2019

Dátum: 8. – 13. 9. 2019

Trasa: Košice – Krásnohorské Podhradie – Rimavská Sobota – Filákov – Dudince – Krupina (Vartovka) – Bzovík – Zvolen – Žiar nad Hronom (Slovalco) – Horné Opatovce – Hronský Beňadik – Levice – Želiezovce – Bítša – Štúrovo (+ Ostrihom) – Patince – Komárno – Šaľa (Duslo) – Orechová Potôň (Slovakia ring) – Budmerice – Červený kameň – Trnava – Piešťany – Partizánske – Bojnice – Pravenec (Slovaktual) – Nitrianske Pravno – Budiš – Turčianske Teplice – Martin – Kľačany (kameňolom Rieka) – Ružomberok – Liptovská Mara-Dechtáre – Bobrovec – Demänovská Dolina – Poprad-Spišská Sobota – Sivá brada – Košice

Ako sa posledné roky stalo tradíciou, študenti 3. ročníka geografie na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach ešte pred ostrým začiatkom semestra absolvovali Exkurziu z humánnej geografie. Študenti tak pod odborným vedením Dr. Kullu a Dr. Novotného v priebehu šiestich dní prešli vyše 1200 km naprieč všetkými vyššími územnými celkami a navštívili vyše 30 lokalít. Primárnym cieľom exkurzie bolo upevniť si teoretické poznatky nadobudnuté počas štúdia priamo v teréne a zároveň získať nové poznatky o regiónoch Slovenska, na ktoré nadviaže výučba v ďalších semestroch. Zastávky boli zvolené tak, aby účastníkom umožnili hlbšie preniknúť do problematiky hospodárskeho a sociálneho vývoja Slovenska, lepšie pochopiť populačné, sídelné či hospodárske pomery a špecifiká jednotlivých regiónov, a to v kontexte nielen humánnogeografických ale aj fyzickogeografických pomerov.

Študenti navštívili viaceré významné mestá a regionálne centrá, a spoznávali špecifiká rôznych historických regiónov. Prešli viacerými poľnohospodárskymi a vinárskymi oblasťami, pričom najväčšia pozornosť bola venovaná našej najvýkonnejšej Malokarpatskej vinárskej oblasti (Budmerice). Z okien autobusu mohli pozorovať využívanie rozsiahlych poľnohospodárskych plôch na výrobu solárnej energie, jadrové elektrárne v Mochovciach i Jaslovských Bohuniciach, tepelnú elektrárňu v Zemianskych Kostolnoch či viaceré vodné diela využívané na výrobu hydroenergie.

O dôsledkoch útlmu baníctva boli účastníci oboznámení na Gemeri, vo Veľkom Krtíši i na Hornej Nitre. Menej nápadným, avšak nevyčerpaným prírodným bohatstvom Slovenska sú minerálne a termálne vody. Ich význam ilustrovali návštevy viacerých kúpeľných miest (Dudince, Turčianske Teplice, Piešťany, Bojnice), ale aj symbolická zastávka pri prameni Budiš. Kúpeľníctvo je významnou súčasťou cestovného ruchu na Slovensku. Okrem kúpeľov však študenti navštívili aj ďalšie turisticky zaujímavé lokality (Mauzóleum Andrássyovcov v Krásnohorskom Podhradí, hrad a vojenský bunker vo Filákov, Kláštor Bzovík, vojenská pevnosť v Komárne, Štúrovo aj s katedrálou v susednom Ostrihome, Národný cintorín a Dom Matice Slovenskej v Martine, hrad Červený kameň a mnohé ďalšie), v ktorých boli bližšie oboznámení nielen s lokalizačnými ale aj realizačnými predpokladmi cestovného ruchu.

Predstavy o pomeroch priemyslu na Slovensku, jeho výzvach a meniacich sa lokalizačných faktoroch si účastníci mohli upevniť aj počas exkurzií priamo v priemyselných podnikoch (Slovalco Žiar nad Hronom, Duslo Šaľa, Slovaktual Pravenec). Nereflektovanie prírodných pomerov a ignorovanie environmentálnych dôsledkov priemyselnej výroby boli jednou z najtemnejších stránok socialistickej industrializácie, na ktorú sprievodcovia poukázali vo viacerých navštívených podnikoch. Najsilnejším príkladom, ktorý sme navštívili, bola zaniknutá obec Horné Opatovce, ktorá sa stala neobývateľná po spustení hliníkárne v Žiari nad Hronom.

Kľúčovým lokalizačným faktorom priemyslu, ale aj ďalších hospodárskych aktivít vrátane cestovného ruchu je doprava a dopravná infraštruktúra. O regionálnych disparitách v tejto zložke infraštruktúry sa mohli účastníci presvedčiť nielen počas jazdy, ale aj priamo v rôznych lokalitách, a to tak v oblasti cestnej, železničnej, ale aj leteckej a lodnej dopravy.

Obr. 1. Stredoveký Fiľakovský hrad bol v období Tureckej okupácie sídlom Sandžaku. Dnes ponúka výhľad na historickú časť mesta, ale aj pustnúci areál bývalého Kovosmaltu, a pod sebou ukrýva zrekonštruovaný vojenský bunker z 2. svetovej vojny.

Obr. 2. V Dudinciach sme si pozreli aj Rímske kúpele. **Obr. 3.** V Bzovíku opevnený kláštor prestavaný na pevnosť

Obr. 4. Rýchly výstup na strážnu vežu Vartovka nad Krupinou bol náročný, no odmenou bol skvelý výhľad na Krupinskú planinu s roztrateným osídlením i sopečnými pohoriami v pozadí. Zaujímavé bolo aj pozorovanie priestorovej štruktúry mesta a usporiadania jeho funkčných zón.

Obr. 5 a 6. V Žiari nad Hronom sme absolvovali exkurziu u najväčšieho výrobcu hliníka na Slovensku – v spoločnosti Slovalco. Dnes je výroba v tejto prevádzke ekologicky čistá, čomu predchádzali rozsiahle investície. Pred nimi bola prevádzka pre životné prostredie obrovskou záťažou. Ilustruje to aj kedysi príbeh kedysi jednej z najväčších a najstarších obcí Žiarskej kotliny – Horných Opatoviec. Tá sa po spustení prevádzky hlinikárne v roku 1953 stala prakticky neobývatelnou a v roku 1969 bola oficiálne zrušená. Dnes je súčasťou mesta a značnú časť jej pôvodného intravilánu pokrýva skládka komunálneho odpadu.

Obr. 7. Blízko centra Levíc sa nachádzajú zručaniny gotického hradu.

Obr. 8. Kaštieľ Esterházyovcov v Želiezovciach obklopený príjemným anglickým parkom je zaujímavý aj ako pôsobisko dvoch významných Franzov. Franz Schubert tu pôsobil ako učiteľ hudby a Franz Sacher, autor receptu na známu Sacharovú tortu ako dvorný kuchár.

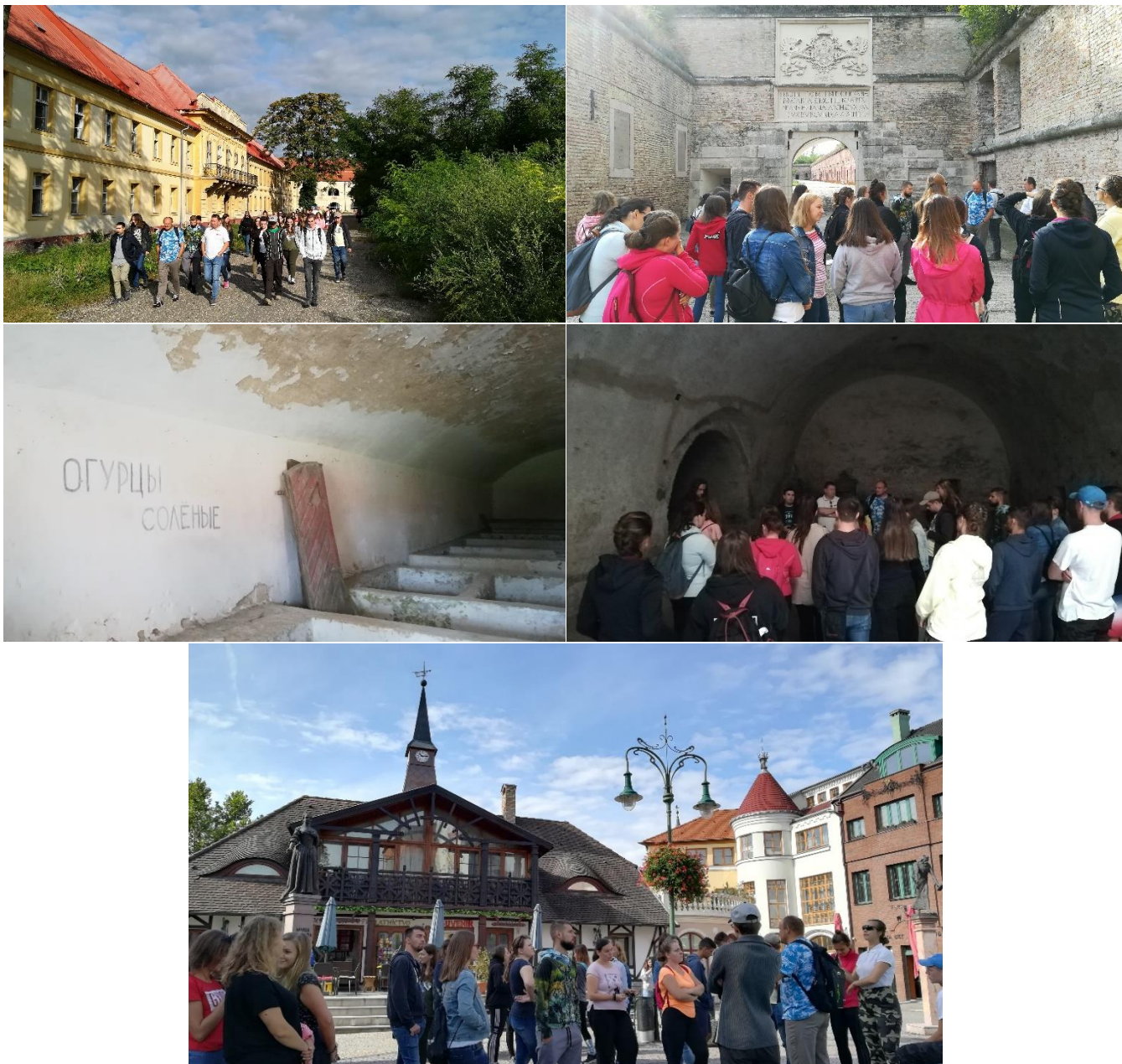
Obr. 9. V obci Biňa sme sa pristavili pri jedinečnej románskej rotunde.

Obr. 10 – 12. Mestu Štúrovo dominuje výhľad na katedrálu (vľavo hore) v susednom Ostrihome. Ten je výrazne spätý aj s históriou samotného Slovenska, preto sme sa doň prešli po vyše pol kilometrovom Moste Márie Valérie (vpravo hore), ktorý bol vyhodенý do vzduchu pri ústupe nemeckých vojsk na konci 2. svetovej vojny. K jeho obnove sa pristúpilo až po páde totalitného režimu a znovu otvorený bol v roku 2001. Výhľad z nádvorja katedrály ponúkol pekný výhľad na ohyb Dunaja pri Štúrove, rozsiahlu Podunajskú rovinu, ale aj pohoria Burda či Pilišské vrchy.

Obr. 13. Zastavili sme sa aj v obci, na ktorej území sa nachádza najjužnejší bod Slovenska.

Obr. 14 – 18. Zákutiami unikátnej vojenskej pevnosti (štyri horné fotografie) v Komárne blízko ústia Váhu do Dunaja nás aj s odborným výkladom previedol Dr. Ozimy z komárňanského magistrátu. Početné popisy v azbuke pripomínajú, že pevnosť sa po roku 1968 stala sídlom okupačných vojsk Varšavskej zmluvy. Po ich odchode, žiaľ, ostala pevnosť v dezolátnom stave. Ujst' sme si nenechali ani historické centrum Komárna, do ktorého bolo zakomponované Nádvorie Európy (spodná fotografia).

Obr. 19 a 20. V meste Šaľa sme si charakterizovali dolný tok Váhu a ukázali lodný prístav, ktorý prakticky nikdy nefungoval, pretože pri jeho projektovaní sa počítalo s výstavbou vodného diela Nagymaros v Maďarsku, ku ktorému nedošlo. Absolvovali sme aj exkurziu vo výrobnom podniku Duslo, ktorý je najväčším výrobcom priemyselných hnojív a dusíkatých zlúčenín na Slovensku a jedným z najväčších chemických podnikov v krajine.

Obr. 21. Pri Orechovej Potôni sme navštívili pretekársky okruh Slovakia ring a priblížili si špecifiká lokalizácie podobných typov atrakcií.

Obr. 22. Vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku s dôrazom na Malokarpatskú vinohradnícku oblasť a Malokarpatskú vínnu cestu sme rozobrali aj pri malej ochutnávke vín v Budmericiach.

Obr. 23 a 24. V Malokarpatskej oblasti sme navštívili aj hrad Červený kameň, ktorý nás očaril nielen svojou architektúrou, ale na slovenské pomery až neuveriteľne upraveným okolím, vybudovanou rozsiahlou a bezplatnou infraštruktúrou.

Obr. 25 a 26. Najväčšie mesto, ktoré sme tento rok navštívili, bola Trnava. Jedno z najvýznamnejších hospodárskych centier západného Slovenska, sídlo kraja s nezvyčajným tvarom a diskutabilným opodstatnením, ale tiež slovenský Rím, ktorý ponúka pestrú zmes majestátnych sakrálnych i svetských pamiatok.

Obr. 27 a 28. O Piešťanoch, najvýznamnejšom kúpeľnom meste na Slovensku sme si porozprávali pri ikonickej soche Barololamača a po prechádzke najväčším krytým mostom na Slovensku aj pri ramene Váhu, z ktorého sa ťaží známe piešťanské bahno.

Obr. 29 – 31. Mesto Partizánske je najmladším mestom SR, založené bolo na sklonku prvej Československej republiky ako Baťovany. Hoci je mladé, na jeho charaktere sa stihli výrazne podpísať zmeny režimu i hospodárskych pomerov. Fotku s topánkou (hore), ktorá je symbolom hospodárskej bázy Partizánskeho, sme si nemohli odpustiť. Po prijatí primátorom mesta doc. Božíkom a jeho výklade o meste sme sa prešli rozľahlým námestím, popri ktorom sme našli aj tradičné „baťovské“ domčeky (vľavo), či „dominantu“ – výškovú budovu (vpravo), ktorú dal v centrálnej časti námestia postaviť socialistický režim, aby tak zakryl výhľad na kostol.

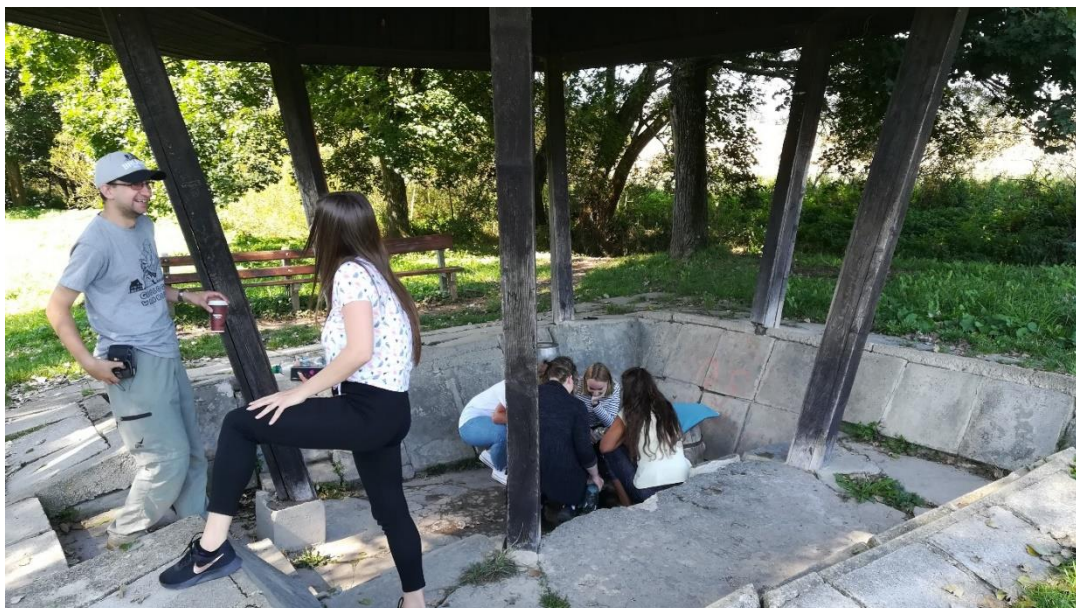
Obr. 32. Bojnice ponúkajú na malom území množstvo zaujímavostí i turistických atrakcií. V odbornom výklade sme sa však venovali aj transformácii hospodárstva v Hornonitrianskej panve, ktoré je stále silne naviazané na ťažbu a využitie hnedého uhlia, špecifický sídelný systém regiónu, či problémy späté jednak s ťažbou uhlia, jednak s intenzívnou emigráciou obyvateľstva.

Obr. 33 a 34. Veľmi podnetná bola exkurzia v podniku Slovalko, najväčšom výrobcovi plastových okien na Slovensku. V priemyselnom komplexe v obci Pravenec nám predstavitelia spoločnosti predstavili geografické súvislosti výroby, jej lokalizácie, logistiky vstupov a výstupov, ale aj samotný výrobný proces so špecifikami pre jednotlivé krajiny, kam smeruje export.

Obr. 35. Nitrianske Pravno sme si predstavili ako bývalé banícke a neskôr remeselnícke a obchodné mestečko, ktoré bolo jedným z centier Hauerlandu – stredoslovenskej oblasti s výrazným zastúpením Nemeckého obyvateľstva. Svedčí o tom aj pôvodný názov, Nemecké Pravno, ktorý bol zmenený po 2. svetovej vojne.

Obr. 36. Pri obci Budiš známej podľa rovnomennej minerálnej vody sme sa nakrátko zastavili načerpať vodu priamo z prameňa.

Obr. 37 a 38. V Turčianskych Tepliciach sme popri odbornom výklade mohli obdivovať kúpeľné budovy či park.

Obr. 39. V Martine – metropole Turca, centre slovenského národného obroduenia v 19. storočí a druhom najväčšom navštevovanom meste sme okrem budov v centre mesta zašli aj na Národný cintorín.

Obr. 40. Neobišli sme ani kameňolom Rieka medzi obcami Šútovo a Kľačany, ktorého dno je vyplnené jazerom a jeho scenériu mnohí prirovnávajú k Plitvickým jazerám. Lokalita je vyhľadávaná aj nudistami, o čom sme sa mohli presvedčiť priamo na mieste.

Obr. 41 a 42. V Ružomberku, centre Dolného Liptova sme si okrem fyzickogeografických osobitostí spájajúcich mesto so zakladateľom Ústavu geografie doc. Hochmuthom, historických a demografických špecifik predstavili hospodársku základňu mesta, lokalizačné faktory výroby papiera a celulózy, ale aj dopadov tohto odvetvia na životné prostredie.

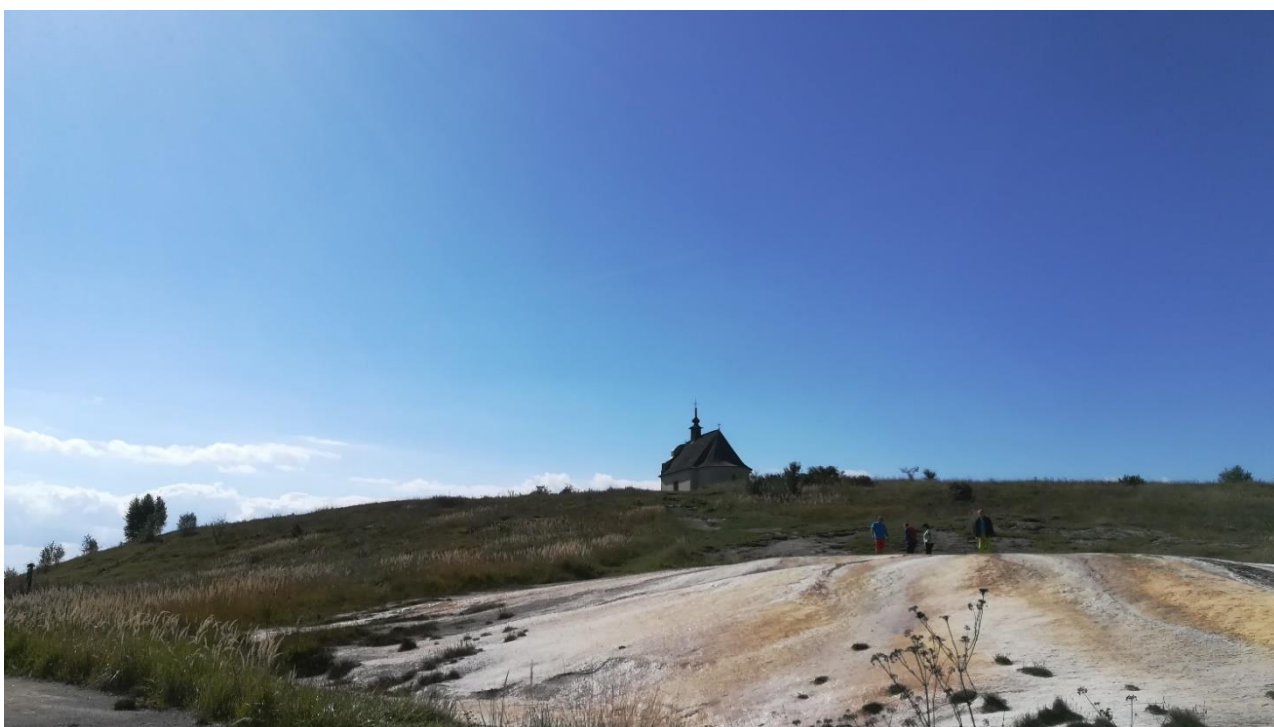
Obr. 43. Pri Liptovskej Mare sme si predstavili jej všestranné využitie, ale aj celú tzv. Vážsku kaskádu. Pri skvelom výhľade na Tatry či Chočské vrchy mali účastníci výbornú príležitosť overiť svoj prehľad okolitých vrchov.

Obr. 44. Prechádzka okolo Vrbického plesa blízko záveru Demänovskej doliny bola príjemným ranným osviežením, no zásahy do prírody, ktoré sa tu na území národného parku dejú najmä v mene cestovného ruchu, vyvolali minimálne zmiešané pocity.

Obr. 45. Spišská Sobota bola kedysi významným spišským mestečkom s dominantným nemeckým obyvateľstvom, množstvom remeselníkov a cechov, čo dokumentujú aj hodnotné stavby na námestí. Spolu s ďalšími spišskými mestami bola 360 rokov v poľskom zálohu. My sme ju navštívili už ako súčasť Popradu, s ktorým sa spolu s ďalšími obcami spojila po 2. svetovej vojne.

Obr. 46. Poslednou zastávkou exkurzie bola Sívá brada pri Spišskom Podhradí. Okrem spišského travertínu sme si tu predstavili špecifický komplex významných svetských a náboženských centier, ktorými boli Spišský hrad a Spišská Kapitula. Práve na Spišskú Kapitulu nadväzuje tzv. Spišský Jeruzalem, jedna z novoobjavených nábožensko-historických ale aj geografických zaujímavostí regiónu. Travertínová kopa Sívá brada v Spišskom Jeruzaleme predstavuje vrch Golgota, miesto ukrižovania Krista.

Veríme, že exkurzia pre účastníkov splnila svoj účel a prispela nielen k lepšiemu poznaniu Slovenska, ale najmä k hlbšiemu pochopeniu geografických a obzvlášť humánnogeografických súvislostí v priestore.

Vedúci M. Kulla a L. Novotný